

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΑΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες (307)

Βιωματικές προσεγγίσεις στην ιστορία και στη φύση του Ρεθύμνου (12η συνέχεια)

59. Πνευματική Ιστορία. Περπατώντας στα χνάρια του Γιάννη Σπανδάγου

Ιστορικό. Ο περίπατος πραγματοποιήθηκε στις 10-11-2022, μια δεκαετία μετά την εκδήμια του αείμνηστου Ρεθεμνιώτη. Κατέληξε στο αναψυκτήριο του Δημοτικού Κήπου, όπου οι συμμετέχοντες είχαμε πολύωρη αναμνηστική συζήτηση.

Περίληψη. Συγκεντρωθήκαμε στην πλατεία Μενέλαου Παπαδάκη, καθαυτή θαλασινή, αφού τη θάλασσα αγαπούσε παράφορα ο συμπολίτης. Κατά τη διαδρομή αναφερθήκαμε στο πρωτοποριακό για την εποχή του «Φωτο Ρέθυμνο» που ίδρυσε με τον Αντώνη Χριστοφοράκη και στο περιοδικό «Φωτογράφος» του οποίου υπήρξε συνεκδοτής, καθώς και για την αγάπη του για τη φωτογραφία, τα φωτογραφικά αρχεία και τους ανθρώπους της. Πρωτοποριακό ήταν και το βιβλιοπωλείο του, εκεί κοντά, όπως και οι εκδόσεις του, πρότυπα αισθητικής. Περπατήσαμε στην αγαπημένη του Προκουμαία και οδηγήσαμε στον Αγνώστο Στρατιώτη, όπου αναφερθήκαμε στη φιλία του με τον Δημήτρη Καλοκύρη, που ο πατέρας του είχε εδώ εστιατόριο, και στο πατρικό του σπίτι στην οδό Χορτάτζη.

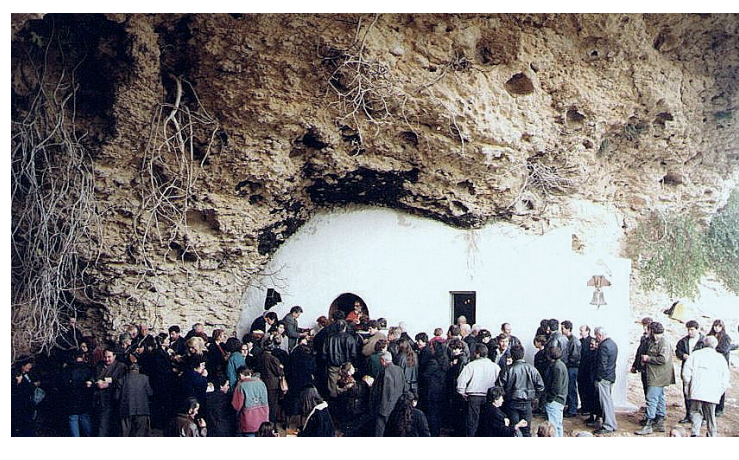
Έξω από την «Ευφροσύνη» μιλήσαμε για τις προσπάθειές του στην Κινηματογραφική Λέσχη και στον Πολιτιστικό Σύλλογο κατά τη δεκαετία του 1980, μέσω των οποίων προσπάθησε να προωθήσει τα πολιτιστικά πράγματα της πόλης, ενώ παρακάτω θυμηθήκαμε το πάθος του για τα κισόκια. Στις οδούς Χαϊρέτη και Μανιουδάκη μιλήσαμε για την αγάπη του για τον Γεώργιο Γαλήνη και τις έρευνες και εκδόσεις του γι' αυτόν. Στο Σχολείο της κυρίας Αμαλίας αναφερθήκαμε στις σπουδές του εκεί και στη συνέχεια στη Σχολή Αναβρύτων και στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Μετσόβειου Πολυτεχνείου, καθώς και στις μεταπτυχιακές στη Γαλλία. Σε κατάλληλα σημεία θυμηθήκαμε τις σχέσεις του με τα «Ρεθεμνιώτικα Νέα», με τα παραδοσιακά επαγγέλματα που χάνονται, με τη Μαρία Τσιριμονάκη, με τη θάλασσα και τα λιμάνια της πόλης, με το «δαίον Αντρον», με το Λαογραφικό Μουσείο και, τέλος, με τον Κήπο και το αγαπημένο του εκεί γιούκα. **Επιβοηθητικό υλικό.** Στρατιδάκης Χάρης, «Δέκα χρόνια απουσίας του Γιάννη Σπανδάγου», *Ρεθεμνιώτικα Νέα*, φ. 9/12/2022.

60. Θρησκευτική Ιστορία. Ανακαλύπτοντας τον πλούτο των ρεθεμνιώτικων βραχοκλησιών

Ιστορικό. Επισκέψεις και «ανακαλύψεις» σπηλαιωδών ναών έχω διοργανώσει πολλές φορές, στα πλαίσια της συγγραφής του σχετικού βιβλίου (που δεν λείπει να πάρει την άδουσα προς το τυπογραφείο). Παρακάτω παρουσιάζονται δύο από αυτές στο δυτικό Ρέθυμνο.

Περίληψη. Η εξόρμηση της 6^{ης}-1^{ης}-2016 είχε σκοπό τον εντοπισμό μιας δεκάδας βραχοκλησιών. Εντοπίστηκαν εκείνη του Αγίου Αντωνίου Γάλλου και η δίκλιτη Αγίων Αντωνίου και Πέτρου στο Άνω Μαλάκι. Η προσπέλαση της δεύτερης αποδείχθηκε δύσκολη. Δεν ήταν εύκολη κι εκείνη στον Άγιο Παύλο της Μικρής Γωνιάς, στον οποίο μας οδήγησε ο Γιώργος Πολάκης. Ακολούθησε ο Μάρκος Βαγιωνάκης, που μας οδήγησε στην Υπαπαντή του Κάτω Μαλακίου, στον Άγιο Αντώνιο Αγίου Κωνσταντίνου και στον Άγιο Ιωάννη του Κάτω Βαλασαμόνερου. Στη συνέχεια προσεγγίσαμε τον Άγιο Αντώνιο Κούφης, τη Μεταμόρφωση Σωτήρα Αρχοντικής και την Αγία Παρασκευή Καρωτής.

Σε άλλη παρόμοια εξόρμηση, στις 5 Ιανουαρίου 2020, εντοπίσαμε τις βραχοκλησίες Άγιος Αντώνιος και Αγία Παρασκευή Καλονύχτη, Πέτρος και Παύλος Κούφης, Αγία Παρασκευή Επισκοπής, Μεταμόρφωση Σωτήρα Επισκοπής και Προφήτης Ηλίας Μούντρους. Η βραχοκλησιά Αγίου Αντωνίου Καρωτής, στο φαράγγι του Πετρέ, είχε προσεγγιστεί σε προγενέστερη εξόρμηση. Σε επόμενη εξόρμηση στην ίδια ευρύτερη περιοχή εντοπίστηκαν, με τη βοήθεια του Στέλιου Σπιταδάκη, τέσσερις βραχοκλησίες των Ρουσιτικών, οι Άγιος Σπυριδώνας, Τιμίος Σταυρός, Άγιος Αθανάσιος-Κύριλλος και Αγία Παρασκευή. Να σημειωθεί ότι δεν ήταν όλες οι εξορμήσεις τόσο παραγωγικές σε εντοπισμό βραχοκλησιών, αφού υπήρξαν αρκετές που οδήγησαν σε μία μόνο ή και σε καμία «ανακάλυψη». **Επιβοηθητικό υλικό.** Στρατιδάκης Χ., *Οι βραχοκλησίες του Ρεθύμνου* (υπό έκδοση).

Προβλή: διατίθεται.
Προσοχή! Απαιτείται καλή φυσική κατάσταση και συνιστάται η συνοδεία από έμπειρους εντόπιους ή από σπηλαιολόγους.

61. Φυσική Ιστορία. Περιήγηση στους περιαστικούς οικισμούς 1. Μετόχια

Ιστορικό. Η περιήγηση αυτή πραγματοποιήθηκε συντομευμένη τον Φεβρουάριο του 2024, στα πλαίσια της κοπής εθιμικής πίτας του Τμήματος Δυτικής Κρήτης της Ελληνικής Σπηλαιολογικής Εταιρείας.

Στάσεις. Παράδεισος Αρμένων-κατασκηνωτικό κέντρο. Πύργος επέπτευσης Καλοσουνά. Ενετικό ναό Ασπράτης 14^{ου} αιώνα και Αγία Παρασκευή 15^{ου} αιώνα. Μεγάλος Πύργος Ρισβάν Μετοχίου Βενετικής πυργόμορφης έπαυλης 16^{ου} ή αρχών 17^{ου} αιώνα. Θεοφράστειος φρούκας, Βραχοκλησιά Αγίου Ονουφρίου 14^{ου} ή 15^{ου} αιώνα, ασκητήριο ή μικρομοναστήρι. Πηγή νερού και νερόμυλος.

Ιρφάν Μετόχι-συγκρότημα πυργόμορφου οικοδομήματος με ναό, ενετική έπαυλη και πιθανόν μοναστηριακή εγκατάσταση. Ο Πύργος επικοινωνούσε οπτικά μ' εκείνους Ρισβάν Μετοχίου και Πανουδιού. Ενωματωμένος ναός Κοίμησης Θεοτόκου-σήμερα Άγιος Στέφανος. Ναός Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης τέλους 14^{ου} ή αρχών 15^{ου} αιώνα. Σπηλαιώδης ναός Αγίου Αντωνίου με ασκητική παράδοση στη διπλανή βραχοσκεπή, 15^{ου} αιώνα. Υπολείμματα τεκέ Εβλιγιά. Γερμανική Πούγκα Εβλιγιά. Καλλιτεχνικός Σταθμός. Άγιος Ιωάννης οικογένειας Χατζηγηγοράκη και υπολείμματα μονής Βενετοκρατίας, Σπήλαιο Τρυπητής. Μάνα Νερού. **Επιβοηθητικό υλικό.** Στρατιδάκης Χ., «Τόσο κοντά μας και τόσο μακριά μας: περιαστικοί οικισμοί του Ρεθύμνου 1», *Ρεθεμνιώτικα Νέα*, φ. 6-5-2022.

62. Ιστορία Πνεύματος. Ξεφυλλίζοντας την ιστορία του βιβλίου στο Ρέθυμνο

Ιστορικό. Τον ιστορικό αυτό περίπατο σχεδιάζω εδώ και πολλά χρόνια αλλά μέχρι σήμερα δεν έχω εμπυχώσει. Καταβάλω προσπάθεια αυτό να συμβεί τον επόμενο μήνα, με την ευκαιρία του εορτασμού της Παγκόσμιας Ημέρας Βιβλίου. Είναι πιθανόν, ανάλογα με το ενδιαφέρον που θα εκδηλωθεί, να τον χωρίσουμε σε δύο ή σε περισσότερους περιπάτους (1. Βιβλία-περιοδικά-εφημερίδες, 2. Βιβλιοπωλεία-βιβλιοδετεία, 3. βιβλιοθήκες).

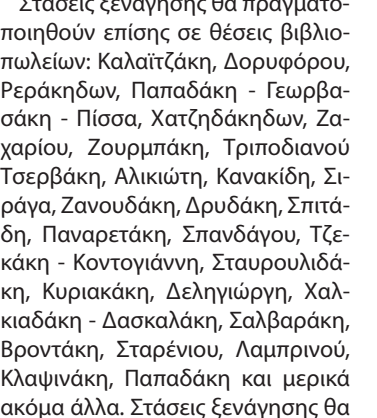
Στάσεις. Ο περίπατος θα περιλάβει στάσεις ξενάγησης σε όσο το δυνατόν περισσότερες από τις παρακάτω αναφερόμενες βιβλιοθήκες: Τεμένους Γαζή Χουσεϊν πασά, Κοινών Καταστημάτων Ρεθύμνου, Φιλεκαπαιδευτικού Συλλόγου Ρεθύμνου, Διδασκαλικού Συλλόγου, Μητροπολίτη Τίτου Συλλιγαρόδκη, Δικηγορικού Συλλόγου Ρεθύμνης, Δημόσια Κεντρική Ρεθύμνου, Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κρήτης Γάλλου.

Ο περίπατος θα περιλάβει επίσης σε στάσεις ξεναγήσεις σε κατά τα δυνατόν περισσότερα από τα παρακάτω τυπογραφεία: Καλαϊτζάκη - Κρητική Επιθεώρηση (σε έξι θέσεις), Παπαδάκη - Γεωρβασάκη - Πίσσα, Γιαννακοπούδη, Φραγκιαδάκη, Χαλκιαδάκη - Ρεθεμνιώτικων Νέων (σε δύο θέσεις), Κουτσουράκη, Μαραγκοπούδη, Μανουσάκη, Καφφάτου - εφημερίδας Βήμα Ρεθύμνης, Καραγιαννάκη - εφημερίδας Ρεθεμνός, Καρυστιανού - Λιουδάκη, Δατσέρη, Μπαριάκη, Τσουρδαλάκη κ.ά. Θα επιδιωχθεί οι συμμετέχοντες να παρακολουθήσουν τη διαδικασία στοιχειοθεσίας και εκτύπωσης. Θα πραγματοποιηθούν επίσης στάσεις ξενάγησης σε κάποια από τα βιβλιοδετεία: Γενεράλη, Κανακίδου, Αριστόδημου και Λεωνίδα Χατζηδάκη, Μαρίας Μοσχονά, Βιβλιοαμφισιά, βιβλιοδετείο μοναχών Μονής Μεταμόρφωσης Σωτήρα Κουμπέ.

Στάσεις ξενάγησης θα πραγματοποιηθούν επίσης σε θέσεις βιβλιοπωλείων: Καλαϊτζάκη, Δορυφόρου, Ρεράκη, Αλικιώτη, Κανακίδη - Γεωρβασάκη - Πίσσα, Χατζηδάκη, Ζαχαρίου, Ζουρμπάκη, Τριποδιανού Τσερβάκη, Αλικιώτη, Κανακίδη, Σιράγα, Ζανουδάκη, Δρυδάκη, Σπιτάδη, Παναρετάκη, Σπανδάγου, Τζεκάκη - Κοντογιάννη, Σταυρουλιδάκη, Κυριακάκη, Δεληγιώργη, Χαλκιαδάκη - Δασκαλάκη, Σαλβαράκη, Βροντάκη, Σταρένιου, Λαμπρινού, Κλαφινάκη, Παπαδάκη και μερικά ακόμα άλλα. Στάσεις ξενάγησης θα πραγματοποιηθούν και σε χώρους ταυτισμένους με ιστορικά περιοδικά, όπως ο Προμηθεύς ο Πυρφόρος, η Μαθητική Ηχώ κ.ά. **Επιβοηθητικό υλικό.** Στρατιδάκης Χ., «Βιβλιοθήκη Ρεθύμνου: ένα χθες με διάρκεια δύο αιώνων 1, 2, 3, 4 και 5», *Ρεθεμνιώτικα Νέα*, φ. 6-4-2017 μέχρι φ. 20-5-2017.

Μιας και η σημερινή αναφορά σε βιβλία, ας μου επιτραπεί να κάνω μια ακόμη σε μια εξαιρετική πράξη, σχετική πάντα με το βιβλίο. Στο ετήσιο μνημόσυνο του αείμνηστου λαογράφου Σταμάτη Αποστολάκη του περασμένου Ιανουαρίου, στον οποίο έχουμε αναφερθεί επανειλημμένα από τη στήλη αυτή, η οικογένειά του φρόντισε να προσφέρει σ' όσους παρευρέθηκαν, πέραν του συνήθους καφέ και των συμπαραμαρτούντων, ένα μικρό βιβλίο. Το θέμα του ήταν απολύτως σχετικό με την τελετή: «Θάνατος και αιωνιότητα στο δημοτικό τραγούδι της Κρήτης». Ήταν μια μέλητη του ίδιου του μεταστάτου, που είχε παρουσιάσει στο Συνέδριο «Μοναστική ζωή και παράδοση. Διορθόδοξη προσέγγιση» το 2010. Ποιος είπε ότι το βιβλίο δεν μπορεί να καλύψει όλες τις εκδοχές του βίου, ακόμη και τον θάνατο;

Περιοδικό με πολύ νόημα

Υπάρχει ένα περιοδικό που δεν το βαριέσαι, γι' αυτό κι είναι τρίτο στην κυκλοφορία πανελληνίως. Τα θέματα που επεξεργάζεται είναι εκλεκτά και η διαπραγματεύση τους υψηλού επιπέδου. Το περιοδικό αυτό δεν το βρίσκουμε στα πρακτορεία τύπου και στα βιβλιοπωλεία. Το βρίσκουμε στον δρόμο, σε συγκοινωνιακούς κόμβους της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης (σταθμούς μετρό, στάσεις λεωφορείων κ.ά.), στα χέρια των «ανθρώπων με τα κόκκινα γιλέκα». Είναι εκείνοι που έμειναν χωρίς δουλειά και στη συνέχεια και χωρίς σπίτι και που αγωνίζονται να ξαναβγούν στην επιφάνεια κάνοντας μια αξιοπρεπή εργασία: Πουλύντας το δικό τους περιοδικό. Από τα τέσσερα ευρώ που τιμάται το τεύχος, τα 2,5 προορίζονται γι' αυτούς, για να βοηθηθούν στο να ξαναφτιάξουν τη ζωή τους. Το κάνουν μόνο γι' αυτό; Όχι, μας απαντούν: «το κάνω για την αυτοεκτίμησή μου», «το κάνω για την αυτονομία μου», «το κάνω για την αξιοπρέπιά μου». Τους ανθρώπους με το κόκκινο γιλέκο και το περιοδικό τους μπορούμε να στηρίξουμε κι εμείς από την επαρχία, με μια συνδρομή (www.shedia.gr). Ποιος μίλησε για φιλανθρωπία; Εδώ πρόκειται για στήριξη έναντι πολύτιμο ανταλλάγματος, εκλεκτής πνευματικής τροφής.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ
Τελούμε την Κυριακή 17 Μαρτίου 2024 στον Ιερό Ναό Παναγίας στο χωριό Μελάμπες Αγίου Βασιλείου Ρεθύμνου, 40/ήμερο μνημόσυνο υπέρ αναπαύσεως της ψυχής του αγαπημένου μας **ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ** Παρακαλούμε τους τιμώντας τη μνήμη του όπως παραστούν σ' αυτό Η ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ Γεωργία Ραμουάνου ΤΑ ΔΕΛΕΦΙΑ Γεώργιος Μαργαρίτης - Αικατερίνη Δοκικιάνη, Χρυσή Τσουρδαλάκη - Μαργαρίτη, Μαρία Μαργαρίτη - Νικάκη, Σοφία Μαργαρίτη - Ζορμπά ΤΑ ΑΝΙΨΙΑ ΟΙ ΛΟΙΠΟΙ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ Το μνημόσυνο και ο καφές που θα προσφερθεί στην αίθουσα του πολιτιστικού συλλόγου γίνεται με πρωτοβουλία, εμπέδεια & δαπάνη των μαθητών του εκλιπόντος του γυμνασίου Μελάμπων. Τους ευχαριστούμε από καρδιάς.

Μνήμη Γιώργου Μαργαρίτη

Την περασμένη Κυριακή πραγματοποιήθηκε στις Μελάμπες το τεσσαρακονθήμερο μνημόσυνο του φιλόλογου καθηγητή Γιώργου Μαργαρίτη. Μια σύντομη αναφορά στην προσφορά του στην εκπαίδευση και ειδικότερα στην περιβαλλοντική-ιστορική είχαμε κάνει απ' αυτή τη θέση προ ημερών. Σήμερα στεκόμαστε σε μια πράξη αγάπης, εκτίμησης και μνήμης των μαθητών του στο Γυμνάσιο Μελάμπων, που πραγματοποιήσαν εκείνο το μνημόσυνο και προσέφεραν στη συνέχεια κέρασμα στη μνήμη του. Μπράβο τους, η ενέργειά τους είναι πρωτόφαντη. Αποδεικνύουν μ' αυτή ότι αποτελούν άξιους μαθητές του. Από την πλευρά μου θα τους πρότεινα να συνεχίσουν, συγκεντρώνοντας τις εργασίες που εκπόνησαν υπό την καθοδήγησή του, και να τις εκδώσουν. Αυτός θα είναι ο πλέον τιμητικός τόμος για τον δάσκαλό τους και η έκδοσή του θα λαμπρύνει όχι μόνο αυτόν αλλά και τους ίδιους. Πάντοτε και παντού, οι τιμώντες τιμώνται και οι ίδιοι.